

KAPITOLA DRUHÁ

Svět, který jsme ztratili

„Všem nám je již jasné, že po této válce není možný návrat ke společnosti založené na principu laissez-faire, že válka sama o sobě vytváří tichou revoluci tím, že připravuje cestu k novému typu plánovaného řádu.“

Karl Mannheim, 1943

Minulost nebyla ani tak dobrá, ani tak špatná, jak si představujeme; byla prostě jiná. Budeme-li si jen vyprávět nostalgické příběhy, nikdy se nedobereme k podstatě problémů, jimž dnes čelíme. Totéž platí i tehdy, když budeme pošetile předpokládat, že náš svět je ve všech ohledech lepší. Minulost je ve skutečnosti jako nějaká cizí země, do níž se nemůžeme vrátit zpět. Je však i něco horšího než minulost idealizovat nebo ji sobě a svým dětem vykreslovat jako nějaký kabinet hrůz: zapomenout ji.

V období mezi dvěma světovými válkami čelili Američané, Evropané a velká část zbytku světa řadě bezprecedentních pohrom a katastrof. Bezprostředně po první světové válce, která byla nejhorší a nejdestruktivnější válkou v zaznamenaných dějinách, následovaly epidemie, revoluce, pády a dělení států, zhroucení měn a nezaměstnanost v rozsahu, jakou si tradiční ekonomové, jejichž politické zásady byly stále v kurzu, nedokázali představit.

Tyto události pak vedly k pádu většiny světových demokracií, které byly nahrazeny autokratickými diktaturami nebo různými druhy totalitních státostranických režimů, a uvrhly svět

do druhé světové války, která byla ještě ničivější než ta první. V letech 1931 až 1945 se v Evropě, na Blízkém východě a ve východní a jihovýchodní Asii odehrávaly boje, okupace, etnické čistky, mučení, vyhlazovací války a úmyslné genocidy v míře, jaká by byla ještě o třicet let dříve nepředstavitelná.

Ještě v roce 1942 existovaly důvody obávat se o budoucnost svobody. S výjimkou anglofonních zemí severního Atlantiku a Australasie byla demokracie ohroženým druhem. Jediné demokracie, které zbyly v kontinentální Evropě, byly Švédsko a Švýcarsko – malinké neutrální státy závislé na přízni Německa. Vše, co dnes bereme za samozřejmé, bylo nejen ohrožené, ale také zpochybňované i svými obhájci.

Zdálo se, že budoucnost bude možná patřit diktaturám. Tyto obavy se zcela nerozplynuly ani po triumfu spojenců v roce 1945: vzpomínky na hospodářskou krizi a fašismus byly stále živé. Otázkou dne nebylo, jak oslavit velkolepé vítězství a vrátit vše do starých kolejí, ale hlavně jak, probůh, zajistit, aby se zkušenosti z let 1914–1945 už nikdy neopakovaly. Více než kdo jiný se o řešení tohoto problému zasadil Maynard Keynes.

Keynesiánský konsensus

„V oněch letech každý z nás čerpal sílu z obecného optimismu doby a posiloval své individuální sebevědomí společným sebevědomím. Možná jsme si tehdy díky přirozené lidské nevděčnosti neuvědomovali, do jaké míry a jak silně jsme byli unášeni tou vlnou. Nicméně každý, kdo tuto éru celosvětového optimismu zažil, ví, že po ní následoval jen úpadek a melancholie.“

Stefan Zweig

Tento velký britský ekonom, který se narodil roku 1833, vyrůstal ve stabilní, prosperující a mocné Británii – tedy v sebe-